

Examen HAVO

2021

tijdvak 2
woensdag 16 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter het correctievoorschrift zijn twee aanvullingen op het correctievoorschrift opgenomen.

Dit examen bestaat uit 40 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 55 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de open vragen in correct Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Dit artikel gaat over uitstelgedrag. Je zou het ook later kunnen lezen (maar doe het toch maar nu)

- 1p 1 Wat is het belangrijkste doel van de alinea's 1 tot en met 5? het geven van
- A een beschrijving van het verschijnsel uitstelgedrag
  - B een historische schets van uitstelgedrag
  - C een voorbehoud bij het optreden van uitstelgedrag
  - D voorbeelden van uitstelgedrag
- 1p 2 Welk kopje past het best boven de alinea's 6 en 7?
- A Het nut van een destructieve menselijke eigenschap
  - B Snelle behoeftebevrediging
  - C Toekomstige beloning
  - D Van behoeftebevredigend naar plannend wezen
- 1p 3 Welk kopje past het best boven de alinea's 8 tot en met 10?
- A Oorzaken en gevolgen van procrastinatie voor studenten
  - B Poelen van procrastinatie bij studenten
  - C Studenten makkelijke prooi procrastinatie
  - D Wetenschappelijk onderzoek naar procrastinatie onder studenten
- 1p 4 Welk kopje past het best boven de alinea's 11 tot en met 13?
- A Faalangst en uitstelgedrag bij studenten
  - B Problemen van aangeleerd uitstelgedrag voor studenten
  - C Verklaringen voor uitstelgedrag door studenten
  - D Verlamme twijfel door uitstelgedrag van studenten

“Waarom lijden we aan irrationeel uitstelgedrag?” (regels 70-71)

In het vervolg van alinea 6 en in alinea 7 geeft de Canadese hoogleraar Piers Steel antwoord op die vraag.

- 1p 5 Welke formulering vat het best samen hoe het antwoord van Steel op die vraag luidt?
- A Als een directe beloning voor ons handelen ontbreekt, zet ons brein ons niet zo makkelijk tot actie aan.
  - B De evolutionaire ontwikkeling van het menselijk brein gaat langzamer dan de ontwikkeling van het temperament.
  - C Het menselijk brein is niet voldoende ontwikkeld om aan langetermijnplanning te doen.
  - D Ons brein is vooral ingesteld op het vervullen van driften, en werk en studie vallen daar niet onder.

“Naarmate de deadline van het leven nadert, schuiven we steeds minder op de lange baan.” (regels 112-114)

- 1p **6** Welke anatomische verklaring wordt daarvoor gesuggereerd in tekst 1? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Uit onderzoek onder studenten van zowel Nijstad als Steel blijkt dat impulsiviteit de achilleshiel is van degenen die geneigd zijn tot procrastinatie.” (regels 129-133)

- 1p **7** Leg uit wat ermee bedoeld wordt dat impulsiviteit de achilleshiel is van degenen die geneigd zijn tot procrastinatie, gezien de rest van alinea 9. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

“Inmiddels zijn er drie vestigingen van Studiemeesters.” (regels 161-163)

- 1p **8** Wat suggereert deze uitspraak met betrekking tot het onderwerp van tekst 1? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Studenten zelf hebben geen idee waarom ze soggen’, is de ervaring van Siljee.” (regels 164-166)
Siljee constateert dat studenten verschillende redenen hebben om te soggen.

- 2p **9** Noem drie van die redenen.

Het onderwerp procrastinatie wordt in tekst 1 regelmatig omschreven als iets waaraan men kan “lijden” (regel 70).

- 2p **10** Citeer vier andere woorden of woordgroepen uit de alinea’s 2 tot en met 6 waaruit dit blijkt.

“heeft de wetenschap slecht nieuws.” (regel 210)

- 1p **11** Leg uit wat dat slechte nieuws inhoudt. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

In alinea 15 worden drie adviezen gegeven om procrastinatie af te leren.

- 2p **12** Welke drie adviezen zijn dat? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Het kan ook niet anders, meent Steel.” (regels 250-251)

- 1p **13** Leg in eigen woorden uit waarom het volgens Steel niet anders kan dan dat irrationeel uitstelgedrag toeneemt in onze huidige samenleving. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

Hieronder staan zeven uitspraken uit tekst 1.

- 1 “Welk onderzoek je er ook op naslaat, vrijwel alle studenten doen aan irrationeel uitstelgedrag.” (regels 28-30)
- 2 “Elke student kent dan ook de vakterm: procrastinatie.” (regels 33-34)
- 3 “Dé expert op dit terrein, de Canadese hoogleraar Piers Steel van de Haskayne School of Business van de University van Calgary, gooit het op ons brein.” (regels 73-77)
- 4 “Omdat de prefrontale kwabben veel tijd nodig hebben om te rijpen, zijn jongeren impulsiever en minder goed in langetermijnplanning.” (regels 107-110)
- 5 “Met elk punt hoger op de uitstelschaal van Nijstad, duikelt het gemiddelde tentamencijfer met 0,76 punt.” (regels 126-128)
- 6 “Want iemand die studietaken verslonst, kan reuze gedisciplineerd zijn als het om sport gaat.” (regels 168-171)
- 7 “Het goede nieuws is dat procrastinatie – al is het nog zo menselijk – af te leren is.” (regels 220-222)

2p **14** Welke drie van de bovenstaande uitspraken zijn zo belangrijk dat ze zeker in een samenvatting van tekst 1 opgenomen moeten worden?
Noteer alleen de nummers van je keuze.

2p **15** Welke van de onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van tekst 1 het best weer?

- A** Irrationeel uitstelgedrag is bij studenten een groeiend probleem, omdat er steeds meer afleiding beschikbaar is.
- B** Irrationeel uitstelgedrag is een verklaarbaar, menselijk verschijnsel, dat toeneemt in onze samenleving.
- C** Omdat onze hersenen niet goed zijn in langetermijnplanning blijven we dingen uitstellen, ook al weten we dat dat niet goed is.
- D** We moeten iets doen aan ons irrationele uitstelgedrag, want er is nog nooit iemand gelukkig van geworden en het heeft vooral nadelen.

Tekst 2 Voor de experimenten van dr. He is eerst zicht op de veiligheid nodig

---

In alinea 3 wordt een standpunt ingenomen dat in de alinea's 4 en 5 wordt beargumenteerd.

- 3p 16 Vat deze argumentatiestructuur samen in een standpunt met twee inhoudelijk verschillende argumenten.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

In een tekst kan een oordeel versterkt doorklinken in de woordkeuze.

- 2p 17 Citeer drie woorden of woordgroepen uit de alinea's 3 tot en met 5 waarin afkeuring van de handelswijze van dr. He doorklinkt.

In alinea 6 van tekst 2 wordt een tegenargument van dr. He gegeven en onderbouwd. In die onderbouwing kan een kritisch lezer de drogreden 'het bespelen van het publiek' herkennen.

- 1p 18 Citeer het zinsgedeelte waarin die drogreden voorkomt.

"In 2017 verklaarde de Amerikaanse Academie van Wetenschappen nog dat het voorkomen van infectieziekten 'een ethische toepassing van *gene editing*' is." (regels 56-60)

- 1p 19 Van welk type argumentatieschema wordt in deze onderbouwing gebruikgemaakt?
een argumentatieschema op basis van
- A autoriteit
  - B oorzaak-gevolg
  - C vergelijking
  - D voorbeeld

- 1p 20 Wat is volgens tekst 2 het grootste bezwaar tegen experimenten zoals die van dr. He?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

tekstfragment 1

(1) He's gemanipuleer schreeuwt om een adequaat antwoord op de vraag of en in hoeverre mag worden gerommeld aan de menselijke soort. Zonder duidelijke internationale afspraken en streng toezicht daarop kan er een doos van Pandora¹⁾ worden geopend. Dan zou er kunnen worden gewerkt aan een 'supermens'. Dan zouden er designerbaby's of klonen kunnen worden besteld. Dan zou er een nieuwe klassenmaatschappij kunnen komen op basis van genen waarin de lichamelijke perfectie een nieuwe menselijke maat wordt.

(2) Om al dit onheil te voorkomen, dient er een onmiddellijk einde te komen aan gerommel op eigen houtje zoals dat van Jiankui He in China. Daarna zal er een maatschappelijke overeenstemming moeten zijn over tot hoever de samenleving wil gaan in genmanipulatie, met duidelijke, internationaal geldende besluiten over transparantie en veiligheid. Er is werk aan de winkel.

naar: H. van Zon

uit: Algemeen Dagblad, 29 november 2018

noot 1 doos van Pandora: volgens de Griekse mythologie een doos die alle rampen van de wereld bevat

Tekstfragment 1 en tekst 2 stellen in principe een vergelijkbare voorwaarde aan genetische manipulatie.

1p 21 Welke voorwaarde is dat?

Tekstfragment 1 schetst een ander toekomstbeeld van genetische manipulatie dan tekst 2, als het betreffende beleid ongewijzigd blijft.

2p 22 Wat is het verschil tussen het toekomstbeeld van genetische manipulatie in tekstfragment 1 en tekst 2?

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

tekstfragment 2

Raar maar waar: 's werelds eerste genetisch gemanipuleerde baby, Abrahim Hassan, werd intussen twee jaar geleden al in relatieve stilte geboren. In Groot-Brittannië ging men er via de geduldige weg van publiek debat, inspraak en wetswijzigingen toe over om 'mitochondriale genoverdracht' toe te staan, een techniek waarbij men bij bepaalde ernstige erfelijke stofwisselingsziektes het zogeheten 'mitochondriale' DNA vervangt door dat van een donormoeder. Lang verhaal kort: de baby werd geboren met in zijn cellen een beetje DNA dat hij van nature nooit zou krijgen.

naar: Maarten Keulemans

uit: de Volkskrant, 30 november 2018

“'s werelds eerste genetisch gemanipuleerde baby, Abrahim Hassan, werd intussen twee jaar geleden al in relatieve stilte geboren.” (tekstfragment 2)
Op grond van tekst 2 en tekstfragment 2 is een verklaring te geven voor het feit dat er bij de geboorte van die baby niet zoveel ophef was als bij de geboorte van de tweeling uit het experiment van dr. He uit tekst 2.

- 2p **23** Verklaar dat verschil in ophef.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Tekst 3 Kindermarketing in vlogs

- 1p **24** Wat is vooral het doel van alinea 1 in het kader van tekst 3?
Alinea 1
A geeft een kritische invalshoek bij de introductie van het onderwerp.
B schetst een voorbeeld dat de aanleiding vormt voor de tekst.
C suggereert een overeenkomst tussen Gabi Blaaser en de lezer.
D vertelt een persoonlijke anekdote in relatie tot het onderwerp.

“Nou ja zeg... Als je de overige foto's van haar Insta bekijkt [...] dan zie je dat zij hartstikke dun is.” (regels 17-21)

Met deze opmerking reageert de auteur op de woorden die Gabi Blaaser bij een van haar eigen Instagramfoto's heeft geplaatst.

- 1p **25** Welke emotie van de auteur blijkt uit deze opmerking, gezien het vervolg van de tekst?
A boosheid
B jaloezie
C teleurstelling
D verbazing

In alinea 8 pleit de auteur voor het opstellen van strenge regels voor reclame van YouTubers die gericht is op kinderen.

- 2p 26 Noem drie argumenten hiervoor die blijken uit de alinea's 5 tot en met 8. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“*Influencers*, er zijn mensen die zichzelf zonder ironie zo noemen, moeten zich bewust zijn van, nou ja, hun invloed dus.” (regels 39-42)

- 1p 27 Welke omschrijving verwoordt het best wat er met de woorden ‘nou ja’ wordt uitgedrukt?

Het zinsgedeelte ‘nou ja’ drukt uit dat

- A het duidelijk is dat *influencers* wezenlijke invloed hebben.
- B het woord ‘*influencers*’ al voldoende duidelijk maakt dat zij invloed hebben.
- C ‘iemand met invloed’ een slechte vertaling is van het woord ‘*influencer*’.
- D *influencers* zichzelf met deze titel belangrijker maken dan ze eigenlijk zijn.

In tekst 3 drukt de auteur zich spottend uit. Het woord “mallotige” (regel 32) is daar een voorbeeld van.

- 2p 28 Noteer onder elkaar vier andere, inhoudelijk verschillende, formuleringen uit de alinea's 2 tot en met 6 die spot uitdrukken.

“We hebben het ook heel vaak over maatschappelijke thema's.” (regels 73-75)

- 1p 29 Wat is de belangrijkste functie van deze uitspraak van Thomas van Grinsven, gezien het onderwerp van tekst 3?

Van Grinsven

- A benadrukt dat vloggers het vervelend vinden om een waardeoordeel te krijgen.
- B geeft aan dat vloggers positief in het nieuws willen komen.
- C legt uit dat veel vloggers maatschappelijk actief zijn.
- D verdedigt de manier van werken van vloggers.

“Wie regelmatig geld overmaakt aan het Rode Kruis, mag daarom nog geen bank overvallen.” (regels 75-77)

Met deze analogie reageert de auteur op de uitspraak van Thomas van Grinsven uit alinea 6.

- 1p 30 Wat is het belangrijkste doel van deze reactie?

- A aangeven dat het argument van Van Grinsven niet relevant is
- B laten zien dat Van Grinsven overdrijft
- C tonen dat het argument van Van Grinsven verkeerd opgevat kan worden
- D uitleggen waarom Van Grinsven ongelijk heeft

Uit tekst 3 is een bepaalde houding af te leiden van de auteur ten opzichte van het Commissariaat van de Media wat betreft de richtlijnen voor vloggers.

- 1p 31 Hoe is die houding het best te omschrijven?
- A afwachtend en kritisch
  - B afwachtend, maar positief
  - C kritisch, maar vol vertrouwen
  - D wantrouwig en negatief

Tekst 4 Stop nou toch eens met kinderidolen op junkfood

Het gebruik van Nijntje en andere kinderidolen op voedselverpakkingen moet ouders aanzetten om het product te kopen.

- 1p 32 Hoe wordt in tekst 4 de verkooptruc om dit te bereiken genoemd?

“maar in de echte wereld [...] is het continu balanceren.” (regels 21-24)

- 1p 33 Tussen welke twee zaken in de echte wereld is het continu balanceren volgens alinea 2?

In de alinea's 4, 5 en 6 worden voedingsfabrikanten twee verwijten gemaakt.

- 2p 34 Welke twee verwijten zijn dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In de alinea's 7, 8 en 9 worden ook het kabinet verschillende verwijten gemaakt met betrekking tot de voedingsindustrie.

- 2p 35 Noem drie verschillende verwijten.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Volgens tekst 4 verleidt de voedingsindustrie nog steeds kinderen tot het eten van ongezonde producten.

- 1p 36 Wat is daarvan de uiteindelijke oorzaak volgens tekst 4?
- A De voedingsindustrie trekt zich niets aan van de regels die ze zichzelf heeft opgelegd.
  - B De voedingskundige criteria zijn zo nietszeggend dat ook ongezond voedsel als gezond voedsel kan worden bestempeld.
  - C Het kabinet heeft geen duidelijk voedselbeleid, waardoor de voedselindustrie haar gang kan gaan.
  - D Kinderen zijn erg gevoelig voor de kinderidolen en jengelen bij hun ouders net zolang totdat die ongezonde producten kopen.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- In de alinea's 5 tot en met 7 maakt de schrijver drie keer gebruik van het woordje "zelfs".
- 1p 37 Wat drukt het meermaals gebruiken van het woordje "zelfs" hier uit?
Het meermaals gebruiken van "zelfs" geeft uitdrukking aan
- A arrogantie.
  - B cynisme.
  - C hoop.
  - D verontwaardiging.
- 2p 38 Welke van de onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van tekst 4 het best weer?
De politiek moet
- A actief beleid ontwikkelen om reclame voor ongezonde producten te verbieden en ervoor zorgen dat de voedingsindustrie zich houdt aan de voedingskundige criteria.
  - B actief beleid ontwikkelen zodat ook gezonde producten aantrekkelijker worden voor kinderen waardoor de jengelfactor zich niet alleen richt op ongezonde producten.
  - C de voedingsindustrie dwingen de gemaakte belofte na te komen en richtlijnen opstellen die promotie van gezonde producten voor kinderen versnelt.
  - D de voedingsindustrie dwingen zich aan haar belofte te houden en actief beleid ontwikkelen om promotie van ongezonde producten voor kinderen tegen te gaan.

Overkoepelende vragen tekst 3 en tekst 4

- In tekst 3 wordt YouTubers hetzelfde verweten als wat in tekst 4 de voedselindustrie wordt verweten.
- 1p 39 Welk overeenkomstig verwijt aan het adres van deze partijen wordt in de teksten gemaakt?
- In tekst 3 en 4 is een vergelijkbaar doel te herkennen.
- 1p 40 Hoe kan dat doel het best omschreven worden?
Beide teksten
- A doen een oproep om te stoppen met kindermarketing.
  - B pleiten voor betere regelgeving op het gebied van kindermarketing.
  - C waarschuwen tegen de gevaren en kwalijke gevolgen van kindermarketing.
  - D zetten de lezer aan het denken over de enorme invloed van kindermarketing.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.